

4. Whitehead A. N. *Adventures of Ideas* / Alfred North Whitehead. – New York: The Free Press, 1967. – 319 p.

Філософська освіта на Київських вечірніх вищих жіночих курсах А. Жекуліної

Олена Сирбу

Національний Університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

Друга половина ХХ ст. була позначена появою численних досліджень, автори й авторки яких прагнули розробити стратегії реінтерпретації та трансформації філософського канона, який до цього часу складався виключно з білих чоловіків країн Глобальної Півночі. Серед цих досліджень можна виокремити феміністичні та гендерні студії, а серед дослідниць – Рут Гагенгрубер, яка запропонувала два парадокси феміністської історії жінок-філософів, Карен Ворен, що прагнула викласти історію Західної філософії в такий спосіб, щоби включити туди жінок-філософів, а також уникнути так званої «add-women-and-stir» problem, Сару Тайсон, яка виділила чотири моделі рекламації (повернення) жінок в історію філософії.

Серед сучасних історико-філософських студій української філософської думки досить важко виокремити роботи, у яких історія філософії на теренах сучасної України досліджується через оптику гендерної теорії. Одним із можливих напрямів включення жінок в історію української філософії видається дослідження філософської освіти в закладах вищої освіти для жінок, у яких академічні філософські курси читали університетські викладачі, такі як С. Гогоцький, В. Зеньковський, П. Кудрявцев та інші. У даних тезах викладено деякі факти про філософську освіту на Київських вечірніх вищих жіночих курсах, що також відомі під назвою «Жекулінські курси» (засновниця – Аделаїда Жекуліна), однією з особливостей яких була велика кількість філософських дисциплін у навчальному плані.

Київські вечірні вищі жіночі курси були засновані А.В. Же-

куліною в 1905 році. У 1911 р. на курсах функціонував лише історико-літературний відділ, завданням якого було «дати слухачкам вищу освіту з відповідних наук у обсязі університетського викладання» [*Киевские Высшие вечерние женские курсы... 1911, с. 3*]. У брошурі, у якій викладено перелік курсів на 1907–1908 навчальний рік, зазначається, що слухачки історико-літературного та історичного відділів обов'язково мають прослухати лекції з «наук філософських», а саме з психології та історії філософії. У 1907–1908 навчальному році на курсах Жекуліної філософські курси читали П. Кудрявцев («Історія нової філософії») та П. Тихомиров («Психологія»). Курс Кудрявцева спирався на роботи Фалькенберга, Віндельбанда й Геффдінга, а курс Тихомирова – на роботи Чепанова, Джеймса та Геффдінга [*Вечерние высшие четырехгодичные женские курсы в Киеве 1907 с. 7-8*]. Крім того, протягом 1911 р. читалися такі філософські курси: «Вступ до філософії» (викл. В. Зеньковській), «Історія філософії ХІХ ст.» (викл. П. Кудрявцев), «Загальний курс із психології», «Спеціальний курс із психології», «Практичне заняття з психології» (викл. І. Четверіков) [*Киевские Высшие вечерние женские курсы... 1911, с. 5*].

Цікавим є те, що в 1911 р. на порядку денному стояло питання розробки циклу філософських курсів, або навіть філософської спеціалізації, який доповнив би історичну та літературну спеціалізації [*Киевские Высшие вечерние женские курсы... 1911, с. 3-4*]. На жаль, цього так і не сталося, але пропонувалися такі курси:

1 рік навчання: «Вступ до філософії», «Психологія», «Основні течії сучасної психології», «Історія філософії ХІХ ст.», «Філософія релігії».

2 рік навчання: «Історія давньої філософії», «Логіка», «Етика», «Експериментальна психологія», «Платон», «Теорія пізнання».

3 рік навчання: «Історія середньовічної філософії», «Естетика», «Історія педагогіки», «Аристотель».

4 рік навчання: «Історія нової філософії», «Вступ до психології», «Педагогіка», «Загальна дидактика і школознавство», «Систематична філософія», «Кант», «Г'юм».

У 1913 р. на Жекулінських курсах було створено педагогічний факультет. Усі студентки педагогічного факультету мали слухати обов'язкові загальні предмети, серед яких були й такі філософські курси як «Богослів'я», «Психологія» (загальна, індивідуальна

і психологія дитячої душі), «Етика й естетика», «Вступ до філософії» (у зв'язку з історією філософії), «Логіка». Також слухачкам пропонувався необов'язковий спецкурс, який називався «Історія новітньої філософії після Канта». Окрім того, практичні заняття для студенток містили науково-семінарські роботи з психології і практичні роботи з експериментальної психології.

На історико-літературному факультеті у 1913–1914 роках для всіх студенток читалися такі загальні філософські курси: «Богослів'я» (для православних), «Вступ до філософії», «Психологія», «Логіка», «Історія середньовічної й нової філософії», «Історія давньої філософії» (рекомендований предмет), «Естетика» і практичні заняття з психології. Для студенток історичного відділення окремо читався курс із «Філософії та методології історії». Перераховані курси займали переважно 1–2 години в навчальному тижні студенток [*Киевские Вечерние Высшие Женские Курсы...* 1913, с. 10-11].

Отже, академічна філософія в Києві була доступною не тільки для студентів Університету Св. Володимира, але і для студенток Київських вечірніх вищих жіночих курсів, які завдяки предметам, що викладалися університетськими філософами, мали змогу отримати базову філософську підготовку. Окрім того, на Жекулінських курсах навіть планувалося створення окремої філософської спеціалізації з великим обсягом обов'язкових філософських дисциплін.

Література:

- 1) Вечерние высшие четырехгодичные женские курсы в Киеве. 1907–1908 акад. год – К.: Типография 1-й Киевской артели печатного дела, 1907. – 28 с.
- 2) Киевские Высшие вечерние женские курсы учрежденные А. В. Жекулиной – К.: Типография С. Г. Слюсаревского, 1911. – 7 с.
- 3) Киевские Вечерние Высшие Женские Курсы, учрежденные А. В. Жекулиной с двумя факультетами 1) Историко-литературным и 2) Педагогическим – К.: Типография 1-й Киевской артели печатного дела, 1913. – 25 с.
- 4) Hagengruber R. Cutting Through the Veil of Ignorance: Rewriting the History of Philosophy / Ruth Hagengruber // *The Monist*. – 2015. – 98. – P. 34-42.
- 5) Warren K.J. An Unconventional History of Western

Philosophy: Conversations Between Men and Women Philosophers / K. Warren. – Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 2009. – P. xi-26.

6) Tyson S. From the Exclusion of Women to the Transformation of Philosophy: Reclamation and its Possibilities / S. Tyson // Metaphilosophy. – 2004. – Vol. 45. – P. 1-19.

Формування прототрадиціоналістичного дискурсу

Ярослав Спічак

Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

Ідея про виокремлення прототрадиціоналістичного дискурсу безпосередньо пов'язана з філософією Рене Генона та започаткованим їм інтелектуальним рухом традиціоналізму (або, як його ще називають, інтегрального традиціоналізму). У цьому ключі прототрадиціоналістами можна назвати певне коло мислителів, чії ідеї мають велику дотичність до філософських поглядів традиціоналістів, однак які сформувалися дещо раніше й незалежно від впливів Рене Генона, однак водночас самі впливали погляди представників традиціоналізму.

Формування ж прототрадиціоналістичного дискурсу можна пов'язати з певними світоглядними збуреннями в середині інтелектуального поля *philosophia perennis* [Вышинский 2017, с. 10]. Зміни в цьому полі досить тісно пов'язані зі змінами, що відбуваються в середовищі західної езотерики. Антуан Февр у своїй моделі визначає межі західного езотеризму епохою Просвітництва, оскільки з приходом модерності та наукового розвитку відбувається своєрідне «розчаклування світу» західного езотеризму [Ханеграаф 2016, с. 11–15]. Таким чином, беручи даний концепт на озброєння ми можемо сказати, що світоглядні збурення в згаданому нами інтелектуальному полі пов'язані з намаганням заново «зачаклувати світ», що власне проявляється в розвитку численних окультичних течій та релігійних блуканнях із поверненням до «єретичних» гностичних вчень.